

Leselighet

Leselighet dreier seg om stilnivå, ordvalg, kompleksitet, detaljeringsgrad og abstraksjonsnivå. De fleste tekster kan med enkle midler bli lettere og mer spennende å lese. Lesere hopper ofte av tekster de synes er tunge og kjedelige. Eye track-undersøkelser viser at mange gir opp når teksten blir for komplisert.

LIKS

Et grovmål på om teksten din er mer eller mindre tilgjengelig, finner du i en lesbarhetsberegner. Se www.sprakrad.no/klarsprak. Lesbarhetsberegneren tar utgangspunkt i hvor langt det er mellom de store skilletegnene i teksten din (punktum, utropstegn, spørsmålstegn) og hvor lange ord du bruker. En typisk avistekst vil ha en LIKS på 35–45, en fagtekst noe mer, og passerer du 55, har du skrevet en språklig temmelig krevende artikkel. Det er det selvfølgelig ikke noe galt med, så lenge den er tilpasset sitt publikum.

Lesbarhetsberegneren viser også når det er langt mellom punktumene. Det kan være lurt å kikke litt ekstra på de lengste periodene. Kan de deles opp, er det en fordel, særlig dersom det er mange eller lange innskudd i dem. Viktigste er likevel tekstbindingen. Er det god flyt i framstillingen, spiller det liten rolle hvor langt det er til punktum.

Hva som er lange ord, kan også diskuteres. Konkrete uttrykk som «skilsmissepapirer», «kveldsmat» og «badeball» oppleves neppe som særlig problematiske. Verre er det når du bruker lange, abstrakte, ukjente eller konstruerte substantiver av typen «kommunedelplan», «systemarkitektur» og «korrelasjon».

Dersom du er det minste i tvil om leseren din kjenner uttrykkene du bruker, er det enkleste å forklare. Sjekk også om du kan bytte dem ut med mer kjente uttrykk. Synonymordlister kan være til god hjelp.

I lesbarhetsberegneren finner du også en liste over ordfrekvens. Det er et usedvanlig nyttig redskap for dem som vil avsløre uvaner og gjentakelser.

Forenkling

Det er ikke spesielt vanskelig å forenkle en tekst, men det krever at du er villig til å gå på akkord med nyansene. Forenkling består av to ulike aktiviteter – du må forenkle språket – og innholdet.

Normalt må du:

- Redusere faktamengden
- Kutte ut det minst vesentlige
- Gjøre språket aktivt
- Lage enklere setninger, bruke enklere ord
- Bytte ut terminologi og fremmedord med mer kjente uttrykk
- Fjerne overflødige ord og setningsledd
- Finne balansen mot det faglig forsvarlige

Her et eksempel:

«Ved tre anledninger i inneværende år har styret fattet vedtak om å redusere rammene i arbeidsbudsjettet. De fremlagte prognosene har vist både noe overforbruk og et visst inntektsbortfall på enkelte poster i forhold til arbeidsbudsjettet. Beslutningene om å redusere rammene er tatt for å forsikre seg om at museet vil komme resultatmessig ut i balanse og i henhold til budsjett på årsbasis. Dette har medført at visse deler av virksomheten er blitt rammet av innskrenkninger i forhold til de opprinnelige planene som ble lagt, ...»

(Aftenposten)

Dette kunne lyde:

«Tre ganger i år har styret kuttet i aktiviteten ved museet for å holde budsjettet. Bakgrunnen er at inntektene har sviktet og forbruket har vært for høyt.»

Pass på tallene

- Gjør tall så små som mulig
- Prøv å illustrere, prøv å finne kjente størrelser å sammenligne med
- Det er ikke alltid tall må være helt nøyaktige

Lange faktaremser fungerer dårlig. Bruk heller faktarammer, grafer og tabeller til større faktamengder og gjenta de viktigste i den løpende teksten. (se også faktaark om redigering)

Den gode teksten

Ord og uttrykk folk kan assosiere noe med, leses og huskes best. Dette vil typisk være:

- Gode verb, ikke «gå», «si», «gjøre», men «sprade», «skrike», «grave», etc.
- Konkrete uttrykk
- Ord som vekker følelser (sorg, savn, kjærlighet)
- Scener, bilder, beskrivelser
- Metaforer, allusjoner
- Språklige overraskelser og nyskapinger
- Utrykk fra vår felles kulturarv

En ekstra god hjelp for leseren er:

- Eksempler, illustrasjoner
- Paralleller – dette har skjedd flere ganger, andre ganger
- Sammenligninger – dette har skjedd andre steder
- Forklaringer – årsak–virkning, handling – konsekvens, etc.
- Gode overganger, klare skiller, klare sammenhenger